

**FRANCISCO DE GOYA,
MAJA DEZBRĂCATĂ ȘI MAJA ÎMBRĂCATĂ –
POVESTEA CELUI MAI CELEBRU SET DE TABLOURI
DIN ISTORIA PICTURII**

SORIN OANE
oanesorin@yahoo.com
Colegiul Național „Alexandru Lahovari”-
Râmnicu Vâlcea

**FRANCISCO DE GOYA, *NAKED MAJA* AND *DRESSED MAJA* –
THE STORY OF THE MOST FAMOUS SET OF PAINTINGS
FROM ART HISTORY**

ABSTRACT

The most famous set of paintings from art history, is one that Goya made the early nineteenth century. He depicted a woman in exactly the same position (it's been told that is a painting of doublets): in one painting is dressed in the other's naked. Art historians place this work between Venus of Urbino, the work of Titian and Manet's painting Olympia - definitely influenced by the work of the aragonez painter -, but it's closer to the truth to say that Goya was much more inspired by the famous painting of Velasquez, Venus in the mirror, owned at that moment by the Spanish Prime Minister, Manuel Godoy, who would have commissioned from Goya these art works. Naked Maja (literally translated the word "maja" means "beautiful and elegant woman of the people") looks to us as bold and naughty as two hundred years ago. This is the reason why this painting attracts so many people and makes them wonder who could be this woman. One thing is certain. Even today, at the Prado Museum, Naked Maja (1800) and Dressed Maja (1803) hang side by side.

Keywords: Francisco de Goya, Manuel Godoy, Pepita Tudo, Maja desnuda, Maja vestida.

Cel mai celebru set de picturi din istoria artei, este cel pe care Francisco de Goya l-a făcut la începutul secolului al XIX-lea; el înfățișează o femeie exact în aceeași poziție (se vorbește în acest caz de o pictură a dubletelor): într-un tablou este îmbrăcată, iar în celălalt e dezbrăcată. Istoricii de artă plasează această lucrare între *Venus din Urbino* a lui Tizian și *Olympia* lui Manet – influențată categoric de opera pictorului aragonez –, dar e mai aproape de adevăr să spunem că Goya a fost inspirat mai mult de vestitul tablou al lui Velasquez, *Venus în oglindă*, deținut de prim-ministrul spaniol de atunci, Manuel Godoy, care i-ar fi comandat lui Goya

aceste lucrări. *Maja dezbrăcată* (cuvântul „*maja*” s-ar traduce „*femeie frumoasă, elegantă, din popor*”), se uită la noi la fel de îndrăzneț și obraznic ca acum două sute de ani. Aceasta îi atrage pe oameni și-i face să se întrebe cine ar putea fi această femeie. Un lucru este sigur. Și astăzi, la Muzeul Prado, *Maja dezbrăcată* (1800) și *Maja îmbrăcată* (1803) atârnă una lângă alta.

Goya și Godoy

Pictorul spaniol Francisco de Goya (1746-1828), este considerat astăzi deschizătorul artei moderne în țara sa, o culme a picturii spaniole, după Velasquez, dar înainte de Picasso și Dali. În 1780 a fost ales membru al Academiei Regale de la San Fernando (această academie, constituită în 1751 de către regele Ferdinand al VI-lea [1746-1759], este versiunea spaniolă a Academiei Regale de Pictură din Franța)¹. Devine pictor al Curții regale în 1789, fiind avansat ca prim pictor al Curții zece ani mai târziu. O boală serioasă l-a afectat în 1792, damnându-l, asemeni lui Beethoven, la surzenie. A sperat la modernizarea Spaniei cu ajutorul lui Napoleon, apoi i-a devenit adversar. După eșecul restaurării unui guvern liberal (1823), Goya a plecat voluntar în exil la Bordeaux (Franța). A continuat să lucreze până la moartea sa, în 1828.

În perioada când era pictor oficial al Curții regale, Goya era bun prieten cu prim-ministrul de atunci, Manuel Godoy (1767-1851), căci despre el este vorba, duce de Alcudia, a fost de două ori prim-ministru (1792-1797, apoi 1801-1808). Având origini în cadrul micii nobilimi, în 1788 Godoy devine amantul reginei Spaniei, Maria-Luiza, soția regelui Carol al IV-lea, fapt ce îl propulsează spre o carieră politică de prim plan. Este numit prim-ministru al țării la doar 25 de ani, în 1792. După execuția lui Ludovic al XVI-lea (1794), Spania, condusă acum de Godoy, se alătură primei coaliții în cadrul războaielor antifranceze, dar încheie curând pace cu Franța (1795) și apoi Tratatul de la San Ildefonso (1796), care parafează acum alianța cu vecinul de peste Pirinei. Godoy este acoperit cu onoruri de familia regală, devenind grande de Spania. Își atribuie titlul de „*Prinț al Păcii*”. Conduce țara asemenea „*monarhilor luminați*”, dar nu se încrede în ideile democratice răspândite de Revoluția Franceză. Alianța franco-spaniolă devine din ce în ce mai dezavantajoasă pentru Spania, mai ales după bătălia navală de la Trafalgar (1805), când flota franco-spaniolă este distrusă de britanicii comandați de amiralul Nelson. Acceptă intervenția militară franceză în Portugalia (1807), fapt ce avea să marcheze începutul războiului dintre Spania și Portugalia. Însotște familia regală spaniolă la Convenția de la Bayonne (1808), unde Bourbonii spanioli renunță la tronul Spaniei în favoarea regelui Neapolelui, Joseph Bonaparte, fratele mai mare al împăratului francez Napoleon I, devenit José I al Spaniei (1808-1813). Însotște

¹ Nadejdie Laneyrie-Dagen, *Pictura. Din tainele atelierelor*, București, Editura RAO, 2005, p. 123.

apoi familia regală spaniolă în exil, în Franța și Italia. Marele lui dușman, Ferdinand al VII-lea, rege al Spaniei între 1813-1823, i-a confiscat averea. A primit însă o mică pensie din partea regelui francez Ludovic-Filip (1830-1848). A murit însă ruinat la Paris, în 1851, la 84 de ani și a fost îngropat în cimitirul Père Lachaise.

Maja desnuda

Sigur, problema este cu *Maja dezbrăcată*. Este oare vorba despre o emancipare a femeii spaniole? Căci *Maja desnuda* este unul din rarele nuduri din pictura spaniolă, iar nudul dezvăluie până unde o societate a ajuns cu standardele sale socio-morale. ”Dar, până la Goya penelul spaniol nu îndrăznise să trateze formele corpului feminin, goliciunea divină, care la toate popoarele fusese prima inspirație a artei în devenire”². Primul caz de nud artistic fusese cel al pictorului Velasquez. Însă, spre deosebire de *Venus în oglindă* a lui Velásquez, Goya prezintă goliciunea în mod fățiș, aproape provocator, și din acest motiv tabloul lui ”este deșteptarea unei arte care trăise exilată”³. Godoy comandă însă o doua pânză, mai convențională, de aceleași dimensiuni, care prezintă o *maja* îmbrăcată și acoperă cu ea tabloul cu *maja* dezbrăcată. Senzualitatea clară și direct simțită din *Maja dezbrăcată* nu poate lăsa însă privitorul indiferent. Cel mai bun mod de a privi pictura este să o considerăm întruchiparea femeii spaniole moderne, din ce în ce mai emancipată. Se pare că asta exprimă Goya, când o înfățișează întinsă, expunându-și deschis corpul, fără nicio urmă de pudoare. În versiunea îmbrăcată, corpul ei e ascuns, dar senzualitatea ei este mai accentuată, curbele trupului sunt mai profunde, în costumele ei turcesc, cu papuci aurii. Lucrarea în ansamblu are un aer exotic. Deși *Maja desnuda* este primul exemplar în care este reprezentat părul pubian în pictură, mulți consideră că versiunea îmbrăcată este mai erotică.

Velasquez, *Venus în oglindă*, 1651, singura dovadă de „libertinaj” al artiștilor spanioli din perioada barocului

² Vicente Blasco Ibañez, *Frumoasa lui Goya*, București, Editura Univers, 1992, p. 19.

³ *Ibidem*, p. 20.

Goya, *Maja desnuda*, cca. 1800

Imaginea femeii goale, culcate, are o lungă și distinsă istorie în artă, însă nu în Spania unde Inchiziția făcea ravagii. De fapt, regele Carol al III-lea (1759-1788) a vrut să ardă toate nudurile din colecția regală. Se fac speculații asupra felului în care cele două *maja* au fost afișate în colecția lui Godoy. Unii au emis teoria că ar fi existat un dispozitiv mecanic prin care femeia îmbrăcată s-ar fi răsucit pentru a dezgoli femeia dezbrăcată de dedesubt, precum pixurile adolescenților în care, atunci când le întorci, hainele femeii cad încet. Acestea rămân totuși simple supoziții. Dar e cert că imaginea unei femei îmbrăcate lângă cea a uneia dezbrăcate produce un frison mai erotic, chiar dacă se presupune că îmbrăcând-o, îi conferi respectabilitate⁴.

Cine este femeia?

Identitatea persoanei pictate a fost înconjurată de o aură de legendă. Sunt două variante plauzibile:

1) Ducesa de Alba, presupusă amantă a lui Goya. S-a sugerat că femeia din tablou ar fi María del Pilar Teresa Cayetana de Silva y Álvarez de Toledo, a 13-a ducesă de Alba, despre care se zvonea că ar fi avut o relație amoroasă cu pictorul. Ducesa de Alba era una dintre cele mai irezistibile femei din Spania, iar ea a devenit cel mai celebru model al lui Goya și iubita sa. Goya o cunoscuse pe ducesă în anul 1795. Frumoasa doamnă, care rămăsese văduvă, îl invită la reședința ei din Andaluzia, la Sanlúcar de Barrameda (în apropiere de Cadiz). Artistul a stat la

⁴ Constantin Enianu, *Artă și lunatism*, 2007, în http://www.poezie.ro/index.php/article/1760926/artă_și_lunatism.

moșia sa din iulie 1797 până în martie 1798, perioadă în care a creat și cele mai intime portrete ale patroanei sale, fie pe când își facea siesta, jucându-se cu fiica sa adoptivă, fie necăjindu-și menajera. Doi ani mai târziu, apăreau cele două *Maja*. Ducesa se dovedește totuși inconstantă în sentimente și idila nu durează mult. Este, totuși, foarte probabil ca femeia din tablou să nu fie ea. Chipul femeii din tablou nu coincide cu cel al ducesei. Însă, artistul ar fi modificat fizionomia, frumosul cap al femeii dând impresia că a fost lipit de trup, ca și cum Goya ar fi pictat trupul iubitei, dar a vrut să îi ascundă identitatea schimbându-i capul. În unul dintre portrete, ducesa e îmbrăcată chiar în costum de „*maja*”, o rochie la modă pentru aristocrația acelor vremuri, influențate de iacobinismul Revoluției Franceze. Pe cele două inele de la mâna dreaptă sunt scrise numele lor, Alba și Goya. Degetul arătător, cu inelul pe care e scris „*Goya*”, este întins spre piciorul drept, cu care ea pare să fi scris pe nisip, „*Solo Goya*”, „*numai Goya*”.

2) Pepita Tudo, amanta și apoi soția lui Manuel Godoy. Josefa Tudo (1779-1869) a fost iubita prim-ministrului Godoy. Pepita era o poreclă, numele ei real fiind Josefa Petra Francisca de Paula de Tudo y Catalan, Alemany y Luesia. Era fiica unui tunar din Cadiz, Antonio de Tudo y Alemany. Încă de la vârsta de 16 ani, ea și mama sa, Catalina Catalan y Luecia, împreună cu surorile ei, Magdalena și Socorro, au venit să locuiască în casa lui Manuel Godoy. Pepita i-a devenit amantă încă din anul 1797, când fata avea 18 ani, el fiind cu 12 ani mai în vârstă. Dar, regina Spaniei, María Luisa, înfuriată pe amantele lui Manuel Godoy, l-a forțat pe acesta să se căsătorească în 1797 cu María Teresa de Borbón y Vallabriga, contesă de Chinchón, o căsătorie care l-a ajutat pe Godoy din mai multe puncte de vedere. Maria Teresa era fiica lui Luis Antonio de Borbón, fratele lui Carol al IV-lea. Godoy și Maria Teresa au avut o fată, Carlota Luisa Manuela. Regina a avut două motive să facă acest aranjament: voia să îl îndepărteze pe Godoy de Pepita și, în al doilea rând, acest mariaj ar fi trebuit să acopere propria ei relație cu Manuel Godoy. Iar prim-ministrului i-a convenit acest aranjament, foarte mulțumitor și din punct de vedere financiar. În rest, nu s-a schimbat nimic. Căsătoria cu Maria Teresa nu a pus capăt relației cu Pepita; în 1805, ea i-a născut lui Godoy un băiat, Manuel, iar în 1807 i-a născut un alt fiu, Luis. Aceste „*fapte*” nu au deranjat-o „*prea tare*” pe „*soția politică*”, care era și vara reginei Maria Luisa (cele două împărțind practic același bărbat). În 1807, datorită influenței lui Godoy, Carol al IV-lea i-a acordat Pepitei titlul de contesă de Castillo Fiel și vicecontesă de Rocafuerte. Când Maria Teresa a murit, în 1828 (deci după 31 de ani de căsătorie), Godoy și Pepita au putut, în sfârșit, să se căsătorească (1829). În 1832, cei doi s-au mutat la Paris. Mai târziu, Pepita se va întoarce în Spania pentru a reclama niște proprietăți de familie. Și pentru ca povestea să aibă un epilog în spirit tabloidal, să menționăm că Pepita a trăit până la 90 de ani (1869) și că presa franceză a apucat să afle de la ea un

amănunt picant. Ea a declarat, aproape de moarte, că singura mare iubire din viața lui Manuel Godoy fusese ... regina Maria Luisa!⁵.

Pepita de Tuda și portretele sale din cele două tablouri ale lui Goya. Asemănarea este evidentă

Destinul celor două tablouri

Când a pictat acest set de tablouri, Goya nu a fost extrem de original. Tițian făcuse la fel. Tablourile sale *Venus și Adonis*, și *Dana* se completează perfect, dacă sunt puse față în față. Sau poate Goya a venit pe linia *Monstruoaselor* lui Juan Carenno (1614-1685) (tablouri cu două fete monstruoase, dintre care una este îmbrăcată iar alta dezbrăcată, care se află la Muzeul Prado din Madrid)⁶. Chiar Goya mai pictase tablouri dublete, vezi cazul ducesei de Alba, pictată în negru, dar și în alb.

⁵ Paul Ioan, *Îmbracă-te Pepita!*, în "Revista Magazin", 2 septembrie 2009, online (<http://www.revistamagazin.ro/content/view/7244/7/>).

⁶ Francisco Goya. Paintings, Biography, Quotes. articolul *Naked Maja, 1797-1800*, online (<http://www.franciscogoya.com/naked-maja.jsp>).

Juan Carreno de Miranda, *Monstruoasa îmbrăcată* și *Monstruoasa dezbrăcată*, cca. 1680

Cum de a îndrăznit, totuși, artistul să ofere publicului tocmai pe țitoarea prim-ministrului? În primul rând, cele două tablouri nu au fost destinate publicului. Godoy îi comandă lui Goya cele două tablouri: *Maja Desnuda* (*Maja dezbrăcată*, cca.1800) și *Maja Vestida* (*Maja îmbrăcată*, cca.1803), dar le-a ascuns privirilor. Mai precis le-a ascuns în cabinetul său privat timp de 6 ani, alături de *Venus în oglindă* a lui Velasquez (există și varianta că cele două tablouri ar fi aparținut ducesei de Alba, fiind achiziționate de Godoy după moarte ducesei!). Probabil, după *Maja dezbrăcată*, Godoy îi comandă lui Goya o *maja* îmbrăcată care să o acopere pe prima. Dar șiretiul a fost descoperit după ce Godoy și-a pierdut funcția, în 1808, tablourile fiind confiscate de regele Ferdinand al VII-lea, ele intrând apoi în proprietatea Academia de arte frumoase de la San Fernando (Madrid). În 1813, Inchiziția confiscă ambele tablouri. Probabil, în 1836, cele două tablouri au fost returnate Academiei de la San Fernando. Din 1910 ele se află la Muzeul Prado din Madrid.

Maja vestida, cca. 1803

În 1815, Inchiziția spaniolă l-a convocat, însă, pe Goya pentru a descoperi cine i-a comandat "*obscenitatea*" numită ... *La maja desnuda*. I-a înscenat chiar un proces. Artistul s-a salvat făcând referință la Velasquez, pictorul favorit al lui Filip al IV-lea. A susținut că a fost impulsionat de *Venus în oglinda* a lui Velasquez și că astfel ar fi urmat o anume ... tradiție. Adevărul este că, deși *Maja desnuda* prezintă anumite similitudini cu *Venus în oglindă*, ea se deosebește de aceasta prin poziția trupului, expresivitate și modernitate. La Velasquez, goliciunea întoarsă la noi era parca surprinsă pe furiș. Goya prezintă goliciunea fățiș, aproape provocator. Și ceea ce era cu adevărat important, Velasquez crease o pictură mitologică, ceea ce nu era deloc cazul cu tabloul lui Goya. Artistul nu a avut de suferit, totuși, prea mult, dar a fost depozat de poziția sa de pictor al Curții spaniole, poziție obținută în 1789. A scăpat destul de ieftin și datorită faptului că cel care a inițiat procesul, cardinalul Luis Maria de Borbon y Vallabriga, era fratele soției lui Manuel Godoy⁷. Cardinalul, adevăratul conducător al Spaniei după restaurația puterii absolute a lui Ferdinand al VII-lea, din 1814 și până la revoluția lui Rafael Riego din 7 martie 1820, a fost destul de îngăduitor cu marele artist.

***Maja desnuda* apare pe timbre**

Să încheiem povestea noastră cu o anecdotă adevărată. În 15 iunie 1930, poșta spaniolă a emis o serie de timbre cu valoarea de 1, 4 și 10 pesetas reprezentând *Maja desnuda*. Era pentru prima dată când o femeie dezbrăcată apărea pe un timbru. Evenimentul a fost în legătură cu expoziția spaniolo-americană de la Sevilla, care trebuia să îl omagieze pe marele artist. Pentru a acoperi costurile ridicate ale expoziției, poșta spaniolă a donat toate încasările de pe aceste timbre

⁷ *The Cardinals of the Holy Roman Church, Dictionar*, vezi articolul referitor la cardinalul Borbon y Vallabriga Luis Maria (ww2.fiu.edu/~mirandas/bios1800-ii.htm#Borbon).

vreme de trei zile (15-17 iunie 1930). Dar, surpriză ! Guvernul Statelor Unite a interzis sau returnat orice scrisoare care avea lipită pe ea aceste timbre. Americanii erau atunci extrem de pudici și de puritani⁸.

Cele trei timbre cu *Maja desnuda*, 1930

Bibliografie:

ART ON STAMPS, site (<http://www.artonstamps.org/goya.htm>)

Vicente BLASCO IBANEZ, *Frumoasa lui Goya*, București, Editura Univers, 1992.

Constantin ENIANU, *Artă și lunatism*, 2007, online, http://www.poezie.ro/index.php/article/1760926/artăși_lunatism.

Francisco Goya. *Paintings, biography, quotes*, articolul *Naked Maja, 1797-1800*, online (<http://www.franciscogoya.com/naked-maja.jsp>).

Paul IOAN, *Îmbracă-te Pepita!*, în "Revista Magazin", 2 septembrie 2009, online (<http://www.revistamagazin.ro/content/view/7244/7/>).

Nadejje LANEYRIE-DAGEN, *Pictura. Din tainele atelierelor*, București, Editura RAO, 2005.

The cardinals of the holy roman church, Dicționar, vezi articolul referitor la cardinalul Borbon y Vallabriga Luis Maria (ww2.fiu.edu/~mirandas/bios1800-ii.htm#Borbon).

⁸ Art on stamps, site (<http://www.artonstamps.org/goya.htm>).